

lucrări de Debussy și Ravel) dar, mai cu seamă a discurilor celorlalți dirijori anunțați, ca de pildă a Simfoniei a 2-a de Ceaikovski și a Simfoniei în re minor de Franck cu Giulini, a Simfoniei cu orgă de Saint-Saëns cu Levine etc.

★

Cu aproape 30 de ani în urmă, la festivalul „Săptămânile festive ale Berlinului” (Occidental) se prezenta, sub bagheta lui Hermann Scherchen cea de a

două operă scrisă de Henze, „Regele cerb” într-o versiune scurtată, la sugestia dirijorului. Atunci, comentariile au așezat lucrarea alături de „Wozzeck”, ba chiar alături de opusurile strausiene. Recent, Opera din Stuttgart a prezentat versiunea inițială a „Regelui cerb” și cotidienele germane nu conțin decât elogia creația lui Henze, „un festin al fanteziei”, un „compedium al științei cîntului”.

Corina JIVA

Marea muzică și discul la Montreux

Fără îndoială, cînd evocăm imaginea orașului elvețian Montreux, este imposibil ca amintirea să nu cheme dinții peisajul mirific al creștelor mindre și de o perfecțiune aproape ireală ce par că străjuiesc marele lac Lemman. Totuși, de-a lungul ultimelor patru decenii cel puțin, statura *culturală* a acestui centru a tîns să devină nu mai puțin impunătoare și numeroase congrese, sesiuni și festivaluri sînt adăpostite de ademenitoarea cetate a turismului helvetic. Poate că cel mai prestigios este chiar Festivalul de muzică de la Montreux-Vevey (al doilea orașel este un fel de prelungire a primului, dar cu individualitatea sa bine profilată), care la aniversarea a 40 de ani este suficient să amintească numele personalităților perindate în concertele lui pentru a impune respect și afecțiune melomanilor de pe întreg globul. În caietul-program festiv, prima fotografie îl înfățișează pe Paul Hindemith la pupitrul dirijoral, iar în fața pianului solist pe Clara Haskil. Dealtfel, numele pianistei românce, care în anii grei ai războiului a găsit adăpost pe aceste meleaguri este venerat — și la Vevey se desfășura, în zilele de sfîrșit de august și început de septembrie, tradiționalul concurs internațional ce îi poartă numele.

În ultimii ani, după ce soții René și Nicole Klopfenstein au condus mult timp Festivalul din Montreux, direcția artistică a fost preluată de un muzician din generațiile noi, Yves Petit de Voize, secundat îndeaproape de Bernard de Bonnerive și prezența lor are darul de a insufla sînge proaspăt în trupul prestigioasei serbări muzicale. Există, în momentul de față, o tendință urmărită cu consecvență ca, respectînd atașamentul față de tradiție al oficialităților și publicului caracteristic din Montreux, să se aducă treptat și muzica contemporană la locul care i se cuvine în cadrul unui Festival de prestigiu european și mondial. Să nu uităm că numele pomenite cu cea mai mare evlavie pe aci sînt cele ale compozitorului Igor Stravinski și dirijorului Ernest Ansermet (mare promotor al artei vremii sale) — și că asemenea embleme se cuvin onorate și continuate. Dozajul trebuie alcătuit însă cu o mare finețe, cu simț al nuanțelor — și trebuie să recunoaștem lui Yves Petit de Voize asemenea calități de tact primordiale pentru conducătorul unei reuniuni artistice urmărite cu consecvență, pasiune și exigențe foarte felurite de oa-

meni de cultură și melomani din multe straturi.

Nathan Milstein — violonistul de legendară aură, se numără printre constantele de prestigiu ale Montreux-ului și ediția din acest an a Festivalului s-a deschis la 22 august printr-un recital al său, realizat în compania pianistului Georges Pludermacher (o personalitate el însuși, după opinia colegilor critici prezenți la Montreux, recitalul său Debussy înregistrat pe disc fiind unul din cele mai senzaționale ale domeniului). La 81 de ani, Milstein și-a păstrat atribuțiile unei naturaleși violonistice uimitoare, este unul din acei maeștri înnăscuți ai instrumentului meniți să perpetueze pasiunea pentru o artă descinsă din cele mai nobile surse și care își dobîndește mereu noi semnificații, odată cu trecerea timpului. Milstein nu este numai ultimul dintr-o serie de aștri incomparabili ai viorii, ci un muzician cu puncte de vedere originale, întemeiate pe parcurgerea întregului repertoriu al instrumentului său și pe care le expune într-un pasionant interviu, publicat de revista *L'Âme et la Corde* (sufletul și struna), în care îl citează pe George Enescu pentru a-și justifica și întări unele poziții artistice față de anumite lucrări ale marelui repertoriu. Cîntul lui Milstein se caracterizează printr-o fluentă perfectă, printr-o anumită maleabilitate care nu detașează răspicat contururile operei interpretate ci le consideră ca integrate, ca de la sine înțelese. Dacă în Bach (*Chaconne*) ne-am obișnuit totuși cu o mai mare strictețe, este revelatoriu să ascultăm *Sonata a III-a, în re minor*, de Brahms, într-o versiune romantică în tot înțelesul cuvîntului. Milstein legitimează și transcripții violonistice după *Nocturne* de Chopin prin cantabilitatea lor aproape vocală, iar *Capriciile* de Paganini sînt, pentru odată, parcurse cu lejeritate și fără sublinierea ostentativă a dificultăților lor.

Bine înțeles, de mare atenție din partea publicului Festivalului se bucură formațiile orchestrale. Prima pe care o ascult este o orchestră de cameră, intitulată „Orpheus”, din New York, alcătuită exclusiv din instrumentiști tineri și cîntînd fără dirijor. Lucrul poate fi spectaculos, dar *Simfonia nr. 44 în mi minor*, „*Funebra*” de Haydn ar fi profitat fără îndoială de pe urma unei baghete și mai cu seamă a unei competențe stilistice superioare. În schimb, *Serenada nr. 2 în la major* de Brahms sună mult mai expresiv și

aproape de adevărul muzical al unei opere pline de puritate și farmec. Solistul serii este Radu Lupu, care înfățișează *Concertul nr. 23 în la major* de Mozart cu introspecția și fina muzicalitate care-l caracterizează.

După cum era de așteptat, publicul cel mai masiv îl mobilizează prezența unei formații impunătoare, Pittsburgh Symphony Orchestra, dirijată de Lorin Maazel, care umple sala „Centrului congreselor” din Montreux. Maazel este un șef de orchestră care dirijează cu tot corpul, gestica sa incluzând un... joc de picioare foarte activ. Concertul începe cu *Sinfonia da requiem* op. 20 de Benjamin Britten, redată cu sobrietate, fără fals patetism. Prefer să trec peste imperfecțiunile aproape imposibil de justificat din partea unui corp instrumental de asemenea prestigiu în *Sinfonia în mi minor*, „*Din lumea nouă*” de Antonin Dvořák (falsuri la alături, intrări imprecise, lipsă de expresivitate a frazării) și să rămân în amintire cu senzaționala versiune a uneia din cele mai bune lucrări ale lui Stravinski: *Sinfonia în trei mișcări*. Aici, se înțelege de ce Maazel este considerat între marii dirijori ai actualității, frazarea este tăioasă și scilicet ca un cuțit nou, decupajul ideilor, ritmica, sînt impecabile, mobilitatea spirituală desăvîrșită. Iar orchestra îl urmează cu o fidelitate fără greș. Extraordinar!

Mărturisesc, totuși, că din tot Festivalul din Montreux, am rămas cu amintirea unei serii camerale desfășurate într-un cadru mai puțin strălucitor, la Corseaux, deasupra orașului Vevey, în mijlocul viilor, în așa numita „Salle des Châtonneyme”. Eroii concertului sînt membrii „Cvintetului Moraguès” (Michel Moraguès — flaut, David Walter — oboi, Pascal Moraguès — clarinet, Pierre Moraguès — corn și Patrick Vilaire — fagot), cu toții absolvenți cu premiul I ai Conservatorului Național Superior de Muzică din Paris, la clasele de instrument și muzică de cameră; formația s-a alcătuit în 1980 și este angajată într-o activitate concertistică internațională care este pe cale să-i aducă consacarea definitivă. Yves Petit de Voize a introdus cu delicii în program piesa *Adieu* de Stockhausen, menită să șocheze onestul auditoriu din Corseaux, însă a avut grijă ca pe lângă rația contemporană a programului, care a mai inclus admirabilul *Cvintet în formă de choro*s al sudamericanului Heitor Villa-Lobos și o operă de tinerete a lui György Ligeti (*Șase bagatele*), cu înriuriri bartokiene evidente, să mai prevadă un popas mozartian — faimosul *Cvintet în mi bemol*, KV 452, în care suflătorilor li s-a alăturat excelentul pianist Alain Planès. Mai este de adăugat că fie și celor ce nu sînt amatori de transcripții nu se putea să nu le placă culoarea și verva spirituală a fragmentelor din *Tombeau de Couperin* de Ravel, adaptate pentru cvintet chiar de oboistul formației, David Walter. Asta nu este însă totul. Cel mai esențial este entuziasmul molipsitor cu care au evoluat tinerii interpreți, plăcerea pură a muzicii pe care o degaja prezența lor pe podium și puterea remarcabilă a comunicării cu sala — elemente care individualizează concertul lor în ansamblul Festivalului.

SUCCES DE PRESTIGIU AL MUZICII ROMÂNEȘTI

În cadrul ediției 1985 a Festivalului din Montreux-Vevey, forurile proteguitoare ale acestei prestigioase reuniuni artistice au dorit să onoreze tradiția de promovare a muzicii contemporane, a muzicii de azi, printr-un premiu special, care să favorizeze crearea de lucrări noi, destinate să fie prezentate în primă audiere în cadrul ediției 1986. Cu desemnarea compozitorilor respectivi a fost însărcinat juriul Premiului Internațional al Criticilor de Disc, care și-a ținut de data aceasta sesiunea anuală la Montreux. Din foarte numeroasele propuneri avansate de membrii juriului, unanimitatea s-a stabilit repede, în favoarea lui Ștefan Niculescu și a spaniolului Cristobal Halffter. Premiul special al Festivalului din Montreux obținut de Ștefan Niculescu este rezultatul acurmulării de opinii pozitive, generate de cunoașterea de către juriu a lucrărilor sale, în ultimii ani, cu ocazia discuțiilor pentru decernarea premiului Koussevitzky. În primul rînd *Ison II* plăcuse foarte mult și poate că, dacă în anul respectiv, 1981, sesiunea juriului s-ar fi desfășurat normal și nu prin corespondență (din pricina unor împrejurări de moment în organizarea competiției) premiul i-ar fi fost decernat. A urmat apoi *Sinfonia a II-a*, precum și ecourile stîrnite de execuția realizată în țară, la Timișoara, a noii sale lucrări pentru saxofon și orchestră, *Cantos*, cunoscută unora din membrii juriului. Pentru toate aceste considerente, premiul de la Montreux atribuit lui Ștefan Niculescu apare firesc, dat fiind că el este considerat în momentul de față printre compozitorii proeminenți pe plan internațional. Mai mult însă, întreaga muzică actuală din țara noastră se bucură de o apreciere crescîndă și care a fost formulată foarte explicit de președintele juriului Premiului Internațional al Criticilor de Disc de anul acesta, criticul elvețian Pierre Michot, în cadrul recepției oficiale de la hotelul Palace din Montreux la care au fost anunțate premiile. S-a spus acolo, în fața oficialităților Festivalului și a numeroși invitați de renume, că muzica românească de azi este de o calitate remarcabilă și că merită mai bine cunoscută pe plan internațional. S-ar putea ca Festivalul din Montreux — 1986 — să constituie o dată în această privință, dat fiind că este anvizată execuția nu numai a noii lucrări cerută anume lui Ștefan Niculescu (scrisă pentru cvintet de suflători, cvartet de coarde sau piano solo), ci poate și a lucrării sale pentru saxofon și orchestră dedicată lui Daniel Kientzy, precum și a *Octuorului* de Enescu. Se cuvine arătat că în ultimele două proiecte o înriurire pozitivă a avut-o și cuvîntul lui Harry Halbreich, un bun cunoscător al muzicii românești și aprig susținător al valorii ei de rang internațional. În orice caz, reuniunile internaționale ale criticilor muzicali, de felul celor ocazionate de decernarea Premiului Discului și a Premiului Koussevitzky, sînt teatrul unor expuneri și confruntări de idei de cea mai mare însemnătate; faptul că muzica românească se afirmă „cu capul sus” în asemenea cadru este de apreciat cu atît mai mult cu cît, în ansamblul reunirii unor critici din Anglia, Belgia, Elveția, Franța, R. F. Germania, R. S. România, Spania, S.U.A. și Suedia este lesne de imaginat că fiecare din cei prezenți are o anumită sferă a activității creatoare pe

care o cunoaște mai bine și o susține, implicit, cu o ardoare deosebită. Adesea, dezbateră este ardentă și contradictorie, iar izbînzile cu atît mai semnificative. Se dovedește însă practic faptul că, fie și atunci cînd noile lucrări nu sînt premiate, ele intră în conștiința celor ce le cunosc și pot determina adevărate mutații de opinie, dintre care cele recente indică o evoluție simțitoare, favorabilă pe plan general noii creații componistice din țara noastră.

PREMIUL INTERNAȚIONAL AL CRITICILOR DE DISC

La capătul a trei zile pline de audieri, discuții și votări, pămăresul competiției de anul acesta, organizată sub auspiciile revistei de disc „High Fidelity” și a Festivalului din Montreux, acordă o înțietate evidentă înregistrărilor de operă. În primul rînd, vocea din ultimii ani (pe deplin justificată) a unui compozitor situat mult timp, pe nedrept, în umbra contemporanilor săi, anume Alexander Zemlinsky, a dus la cvasi-unanimitatea sufragiilor obținute de noua înregistrare cu opera sa *Ziua de naștere a infantei*, scrisă pe un libret inspirat de Oscar Wilde. Personalitatea lui Zemlinsky (coleg apreciat al lui Enescu, în timpul studiilor la Viena) a fost asociată adesea celei a lui Arnold Schönberg, de care a fost legat prin relații de rudenie și de ambianță artistică. Trebuie spus însă că între muzica celor doi nu se poate pune semnul egal. Este cert faptul că adesea publicul meloman se va simți mai curînd atras de creația lui Zemlinsky, de un climat general expresionist, însă pătrunsă de un lirism și chiar o sugestivitate melodică — mai comunicative și care fără să pretindă la inovații tot atît de cutezătoare are o greutate muzicală specifică imposibil de eludat. *Ziua de naștere a infantei*, operă înregistrată pe discuri „Schwann” de către Orchestra simfonică Radio din Berlinul Occidental, dirijată de Gerd Albrecht, are o putere de emoționa considerabilă, personajul piticului (opera mai este supranumită și *Der Zwerg*), îndrăgostit de infanță fiind tulburător interpretat de Kenneth Riegel.

La altă extremitate a spectrului stilistic se află opera *Médée* a clasicului muzicii franceze Marc Antoine Charpentier, personalitate creatoare pe care o aflăm adesea avantajată în relație cu sensibilitatea ascultătorului de azi, față de cea a lui Lully și chiar Rameau. Premiind noua înregistrare, pe discuri „Harmonia Mundi”, juriul a recunoscut și meritele ansamblului „Les Arts Florissants” precum și ale dirijorului William Christie la propagarea capodoperelor vechii muzici franceze. În fine, un alt premiu a mers către o operă din marele repertoriu, oarecum mai puțin favorizată de disc pînă acum, *Manon Lescaut* de Puccini, care-și află o versiune prestigioasă sub conducerea dirijorului Giuseppe Sinopoli și într-o distribuție reunind pe Plácido Domingo, Mirella Freni, Renato Bruson și alți cîntăreți de valoare (discuri „Deutsche Gramophon”). Ieșind, în fine, din domeniul operei, să arătăm că talentul neobișnuit al tînărului pianist sovietic Andrei Găvrilov a fost răsplătit cu un premiu al criticilor de disc pentru un extraordinar recital Scriabin înregistrat de EMI în colaborare cu casa de discuri sovietică „Melodia” și cu concursul

firmei cehoslovace „Supraphon” (înregistrarea a fost realizată în 1984 la Praga).

Poate și mai pasionantă a fost competiția de anul acesta pentru premiul de muzică contemporană „Koussevitzky”, care după cum se știe se acordă unui compozitor în viață pentru o lucrare înregistrată pentru prima oară pe disc și care trebuie să comporte un ansamblu instrumental de minimum 16 muzicieni. Concurența a fost extrem de mare — poate mai mare ca în toți anii precedenți — și o sumă de lucrări au învederat calități notabile, care le-ar fi justificat prezența în palmares. Premiul Koussevitzky este însă unic și el a revenit în cele din urmă compozitorului francez Hugues Dufourt pentru lucrarea *Antiphysis*, înregistrată pe discuri „Erato” de către Ansamblul Intercontemporan, dirijat pe Pierre Boulez. Este o muzică rafinată, comportînd o utilizare neconvențională a flautului solist (Istvan Matuz) și care a fost calificată de mai mulți membri ai juriului ca fiind „de o calitate intelectuală deosebită”, deși trebuie semnalat că frumusețea ei muzicală se impune chiar de la o primă audiere. Au fost în competiție și muzici minimaliste americane, ca cea a lui John Adams, poate mai calitativă decît cele oferite pînă acum de acest curent, recviemuri bine scrise de suedezul Hans Eklund și britanicul Wilfred Josephs, cicluri de liederuri (ca cel al compozitorului ungar György Kurtag, înrîurit în mare măsură de scriitura lui Schönberg, tip *Pierrot lunaire*), o lucrare puternică a compozitorului japonez Yoshihisa Taŕa, intitulată *Meditații*, care întărește impresia consolidării unui ethos specific național în noua creație a muzicienilor niponi și în fine un grup bine constituit al compozitorilor francezi, din care, în afară de cel laureat, reținem pe Francis Miroglio (*Magnétiques* pentru vioară și orchestră), precum și pe creatorul unei ambianțe sonore inedite și evocatoare, Michaël Levinas (*Ouverture pour une fête étrange*).

Muzica românească de azi a fost prezentă în competiție prin *Simfonia a III-a*, „Diacronii” de Liana Alexandra, înregistrată pe discuri „Electrecord” de către Orchestra simfonică a Radioteleviziunii, dirijată de Liviu Ionescu. Impresia generală creată de lucrare a fost hotărît pozitivă, cu atît mai mult cu cît majoritatea membrilor juriului veneau pentru prima oară în contact cu muzica Liane Alexandru. Mi-am notat detalii ale opiniilor exprimate, considerînd că ele vor fi de interes atît pentru compozitoare cît și pentru melomanii noștri în general. Astfel, Alain Fantapié (Franța) a evidențiat „sentimentul general de lirism și caracterul natural al expresiei”. Și-a exprimat în același timp satisfacția că în competiție avem compozitoare de asemenea calitate. Edward Greenfield (Anglia) și-a exprimat unele rezerve față de ceea ce el vede ca „o înrîurire prea evidentă a *Simfoniettei* de Janáček sau unele ostenate armonice lipsite de fluiditate”. Pe de altă parte a recunoscut că „pe măsură ce o reasculta, lucrarea îi plăcea tot mai mult”. Theodore W. Libbey Jr. (S.U.A.) a fost pozitiv și laconic: „o lucrare limpede, expresivă, îmi place”. Pierre Michot (Elveția) a fost cel mai critic: „Am ascultat întîi *Simfonia a II-a* de pe același disc, pentru că nu mi-am dat seama în primul moment că *Simfonia a III-a* este cea înscrisă pe lista finală de selecție. Apoi, trecînd la *Simfonia a III-a*, am avut

